

RETALLS ETNOGRÀFICS

Una activitat complementària de les masoveres, moltes vegades mentre es guardava el ramat, era fer fil de llana, amb el qual després es podien fer mitges, mitjons, etc.

l'avallera. Si al posar el fil es prenia un costat per l'altre es feia **un cavall**. Tot açò segons informació replegada l'any 1974 al mas de Penyalcalba; la informadora era una masovera d'uns 80 anys.

Un aspi apareix en un document de 1647 del mas de Penyalcalba. No sempre eren de fusta; a un poble del Maestrat en vam veure un de canya, una

topònim originat per la forma d'una massa estalagmítica que, en la foscor, sembla una vella que fila i que donava por als xiquets que hi feien alguna visita, curts de llum. Es probable que hi hagués alguna contalla que col·laborara en donar-li aire d'aventura a l'entrada sota terra.

Finalment, a que era una activitat femenina al·ludeix l'endevinalla equí-

Per a filar s'utilitzaven el fus i la filosa; aquesta podia ser una canya un poc esgallada, o un útil fet a l'efecte, de fusta o de fusta i canya; en ella es posava un borralló de llana, d'on es traia poc a poc per a filar-la amb ajuda del fus. Aquest, de forma evidentment fusiforme, té en l'extrem prim una mena de mosseta anomenada osca, d'on s'enganxaven les fibres de llana que formaven el fil. Per a tòrcerlo s'utilitzava el fusarany, que és un fus que té un disc de fusta, o mode de fusaiola, i un ganxet de filferro.

Amb el fil es feien madeixes, amb l'ajuda d'un aspi. Aquest és un pal d'uns 67 cm. amb unes creus properes als extrems, de vímens o ferro, rodades a 90° una de l'altra. Amb la mà esquerra es feia fer voltes a l'aspi, mentre amb la dreta es posava el fil. Quan es tenia la madeixa es lligava amb un nu dit **centené** a la part d'amunt i un altre, **contracentené**, a

magnífica peça etnogràfica. Tenia els forats dels travessers i estava decorat amb una sèrie de dibuixos fets a punta de navalla, amb escenes militars o bèl·liques, que pels uniformes podien ser de la guerra del francès o de les primeres carlinades. També tenia escenes ramaderes. El propietari ignorava què era i, com que la canya tenia forats, estava encabotat en que era una "flauta".

La filosa, que és la "rueca" en castellà, no té res a veure amb el que la gent que té la dèria decorativa anomena així. Aquestes peces, tornejades i ben acabades, són canoners, segons el teixidor d'Herbés (1975), i servien per a cabdellar canons pel teler. També podrien ser tornets de filar, però mai "ruecas".

Cal recordar ací que la cova del Calvari, a la Pobla Tornesa, també es coneix per cova de l'Agüela Filosa,

voca replegada l'any 1974 al mas de Penyalcalba de Culla:

*Una cosa
que ni té espina ni té os,
i si ho toquen les dones
es fa gros.*

Que era el fus i la fusada, encara que la gent pensara en l'altra "cosa".

Josep Lluís VICIANO AGRAMUNT

